

Het ontstaan en de ontwikkeling van Emmen als landgoed / leengoed / hofgoed.

(Een uitwerking van het verhaal op kaart 3 van het artikel "Drenthe's Historie deel 3", elders op deze website.)

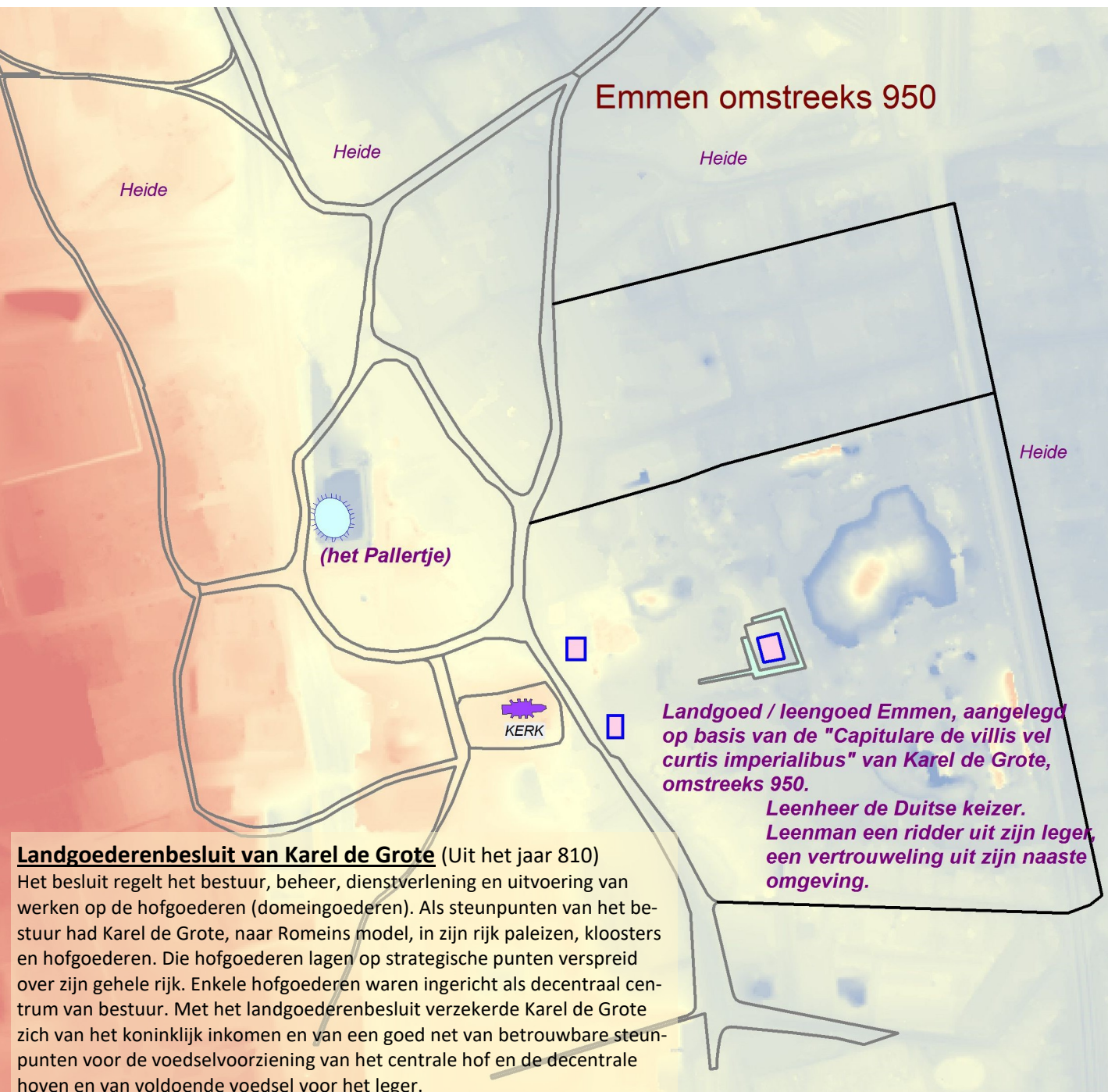
De website "Historisch Emmen" bevat heel veel van wat in het verleden over dit gebied is gepubliceerd of in archieven ligt opgeslagen. Op 19 december 2018 heeft HE van Geert Hogenkamp uit Hilversum het gehele digitale archief van 25 jaar onderzoek naar familierelaties in Emmen in ontvangst mogen nemen. Een klein deel hiervan, de eigenaren en bewoners in 1807 en 1832, met veel aanvullende gegevens, is nu op Historisch Emmen te raadplegen. De gegevens uit archieven en de kadastrale gegevens heb ik zelf in het verleden al verzameld, maar met de aanvullende gegevens van Geert Hogenkamp is het mogelijk om kaarten te maken van Emmen vanaf het vermoedelijke moment dat Emmen als nederzetting is ontstaan en van de tijdstippen waarop gegevens van eigenaren/bewoners bekend zijn. Op deze en de volgende pagina's ziet u het resultaat.

De achtergrond van deze kaartjes is een laag van het Actuele Hoogtebestand Nederland, waarop voldoende herkenningspunten staan om een en ander te kunnen plaatsen.

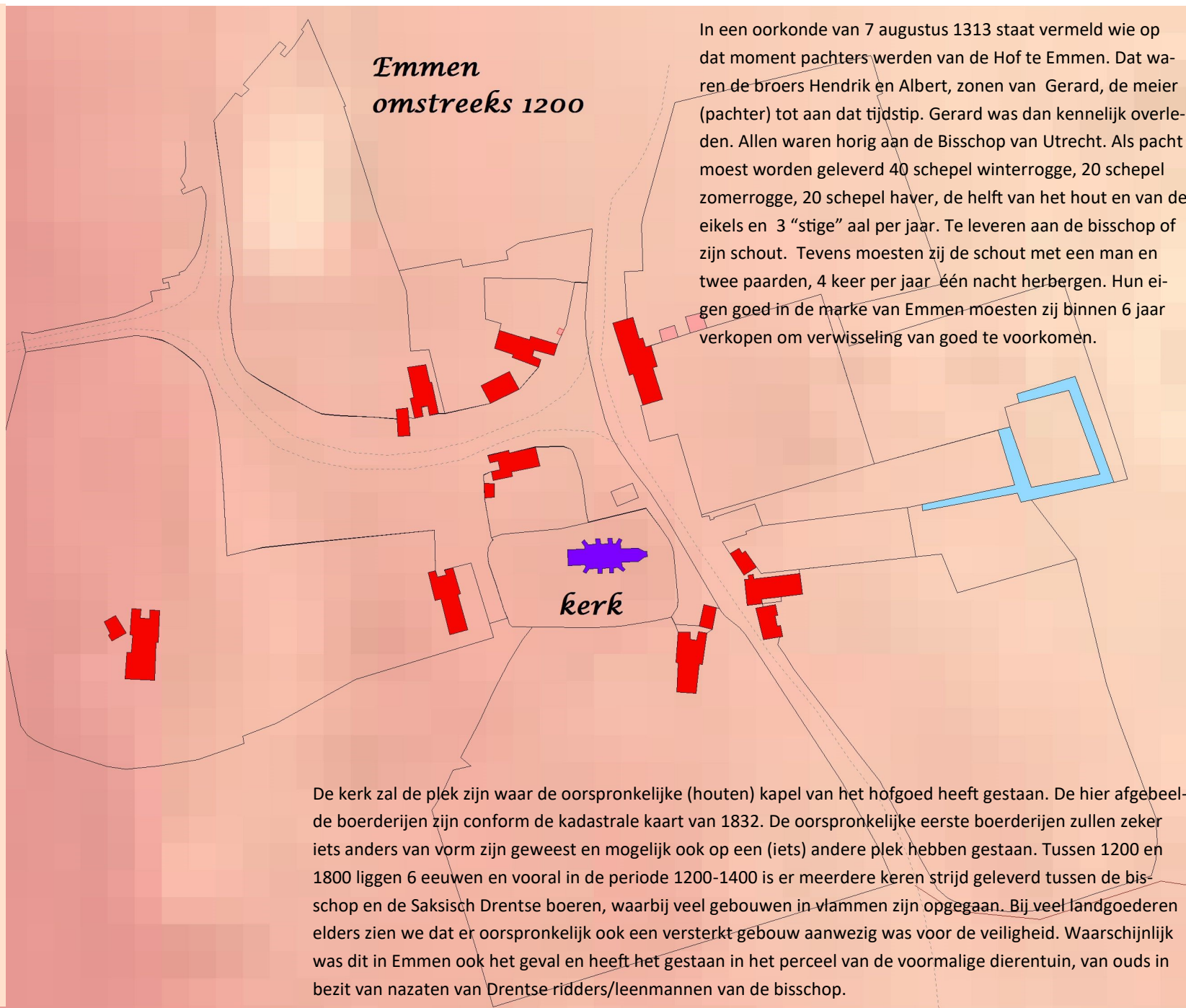
Voor een beter begrip van de afgebeelde situatie op deze en volgende kaartjes en de tekst is het noodzakelijk om de artikelen over Drenthe's Historie te lezen, elders op deze website.

Op dit eerste kaartje de wegenstructuur omstreeks het jaar 950 en de plek waar het landgoed is aangelegd met de vermoedelijke ligging van enkele gebouwen. Het landgoed zal niet vóór het jaar 944 zijn aangelegd, evenals de bijbehorende kapel op de plek waar nu de kerk staat.

De huidige Noorderstraat, overgaand in de Odoorneweg, was in die tijd nog geen rechte weg. De huidige Hoofdstraat, overgaand in de Weerdingerstraat, ligt praktisch op hetzelfde oude tracé.

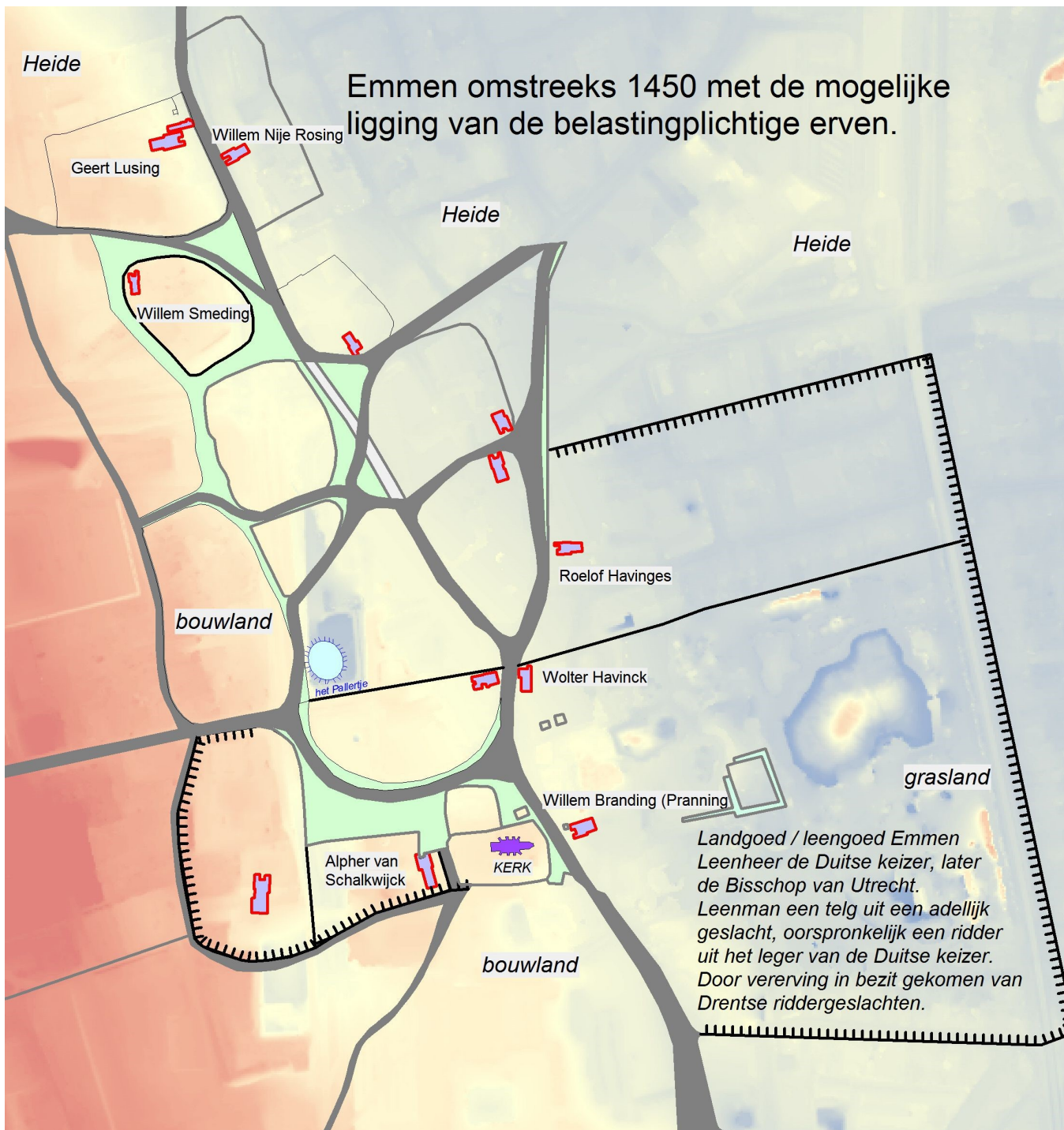

Emmen is geen Saksische nederzetting, maar is ontstaan na 1040, toen de Duitse keizer zijn wereldlijke macht over Drenthe aan de bisschop van Utrecht schonk. Coevorden en Groningen waren de twee bestuurscentra in Drenthe, waarvan Groningen verreweg de belangrijkste was. De bisschop kreeg in 1040 ook de landgoederen die de Duitse keizer(s) eerder al in Drenthe hadden laten aanleggen ten behoeve van de voedselvoorziening voor het centrale Hof in Aken en de decentrale hoven en voor de voedselvoorziening van het leger. Die landgoederen waren Eyen bij Norg, Lemferding bij Eelde, Peelo bij Assen en Uffelte en Wittelte. Die landgoederen waren aangelegd conform de instructies in de Capitulaire de villis van Karel de Grote en als leengoed uitgegeven aan ridders uit het leger. In 1139 wordt Emmen voor het eerst vermeld in een oorkonde van bisschop Hartbert van Wierum, een telg uit het geslacht van Werl. Deze bisschop is geboren in Wierum, pal boven Groningen en heeft op weg naar die plaats op de route vanaf Utrecht meerdere hoven laten aanleggen, o.a. de Bente bij Dalen, bij Emmen en bij Anloo, als rustplekken tijdens de reis.

In een oorkonde van 7 augustus 1313 staat vermeld wie op dat moment pachters werden van de Hof te Emmen. Dat waren de broers Hendrik en Albert, zonen van Gerard, de meier (pachter) tot aan dat tijdstip. Gerard was dan kennelijk overleden. Allen waren horig aan de Bisschop van Utrecht. Als pacht moest worden geleverd 40 schepel winterrogge, 20 schepel zomerrogge, 20 schepel haver, de helft van het hout en van de eikels en 3 "stige" aal per jaar. Te leveren aan de bisschop of zijn schout. Tevens moesten zij de schout met een man en twee paarden, 4 keer per jaar één nacht herbergen. Hun eigen goed in de marke van Emmen moesten zij binnen 6 jaar verkopen om verwisseling van goed te voorkomen.

De kerk zal de plek zijn waar de oorspronkelijke (houten) kapel van het hofgoed heeft gestaan. De hier afgebeelde boerderijen zijn conform de kadastrale kaart van 1832. De oorspronkelijke eerste boerderijen zullen zeker iets anders van vorm zijn geweest en mogelijk ook op een (iets) andere plek hebben gestaan. Tussen 1200 en 1800 liggen 6 eeuwen en vooral in de periode 1200-1400 is er meerdere keren strijd geleverd tussen de bisschop en de Saksisch Drentse boeren, waarbij veel gebouwen in vlammen zijn opgegaan. Bij veel landgoederen elders zien we dat er oorspronkelijk ook een versterkt gebouw aanwezig was voor de veiligheid. Waarschijnlijk was dit in Emmen ook het geval en heeft het gestaan in het perceel van de voormalige dierentuin, van ouds in bezit van nazaten van Drentse ridders/leenmannen van de bisschop.

Emmen omstreeks 1450 met de mogelijke ligging van de belastingplichtige erven.

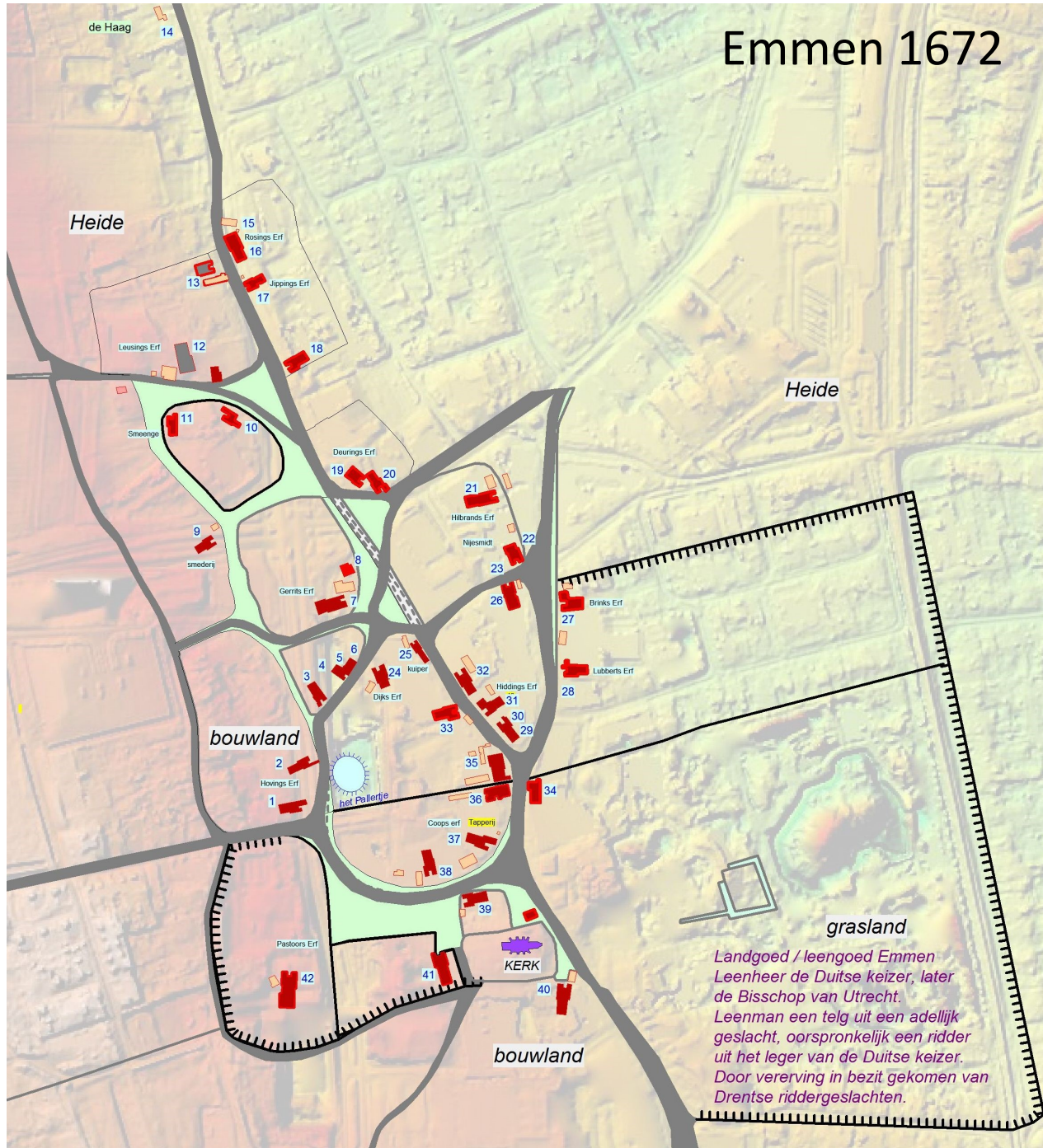
Na de vaststelling van het Drentse Landrecht in 1410 zijn ook de grenzen van de oude boermarken in ere hersteld. Maar naast de oude Saksische nederzettingen waren ook Frankische nederzettingen ontstaan, voortgekomen uit de landgoederen / leengoederen. (O.a. Anlo, Assen, Emmen en Veenhuizen) De markegrenzen zullen toen opnieuw zijn vastgesteld en ook het aantal waardelen per marke. De erven op de leengoederen maakten vanaf die tijd deel uit van een boermarke. Uit de lijst van belastingplichtigen van omstreeks 1450 valt op te maken dat Emmen 9 gewaar-deelde erven had met 6 volle erven.

Met behulp van de door Geert Hovenkamp verzamelde gegevens en door mij getrokken conclusies kunnen de erven gelegen hebben zoals op het kaartje is aangegeven.

Dat de centrale ruimte in het midden geen gebouwen te zien geven is te verklaren als gevolg van de brandstichting na de Slag bij Ane in 1227. De hier toen wonende boeren hebben wijselijk besloten om ten westen van de es een nieuwe nederzetting op te bouwen. Westenesch, wel deel van de marke van Emmen. Hetzelfde is gebeurd bij Norg, waar Westervelde en Zuidvelde in die tijd zijn ontstaan.

Emmen, belastingplichtigen ca 1450		
Naam	voornaam	erf
Wrensing	Roelof	vol
Branding	Willem	vol
Roelof Havinges	Roelof	vol
Lusinges	Geert	vol
Nye Rosing	Willem	vol
Smeding	Willem	vol
Smit	Lubbert	half
Stuve	Roelof	half
Havync	Wolter	half
Scroder	Geert	half
Stuve	Jan	keuter
Hont	Roelof	half
Schalckwijk van	Alpher	half

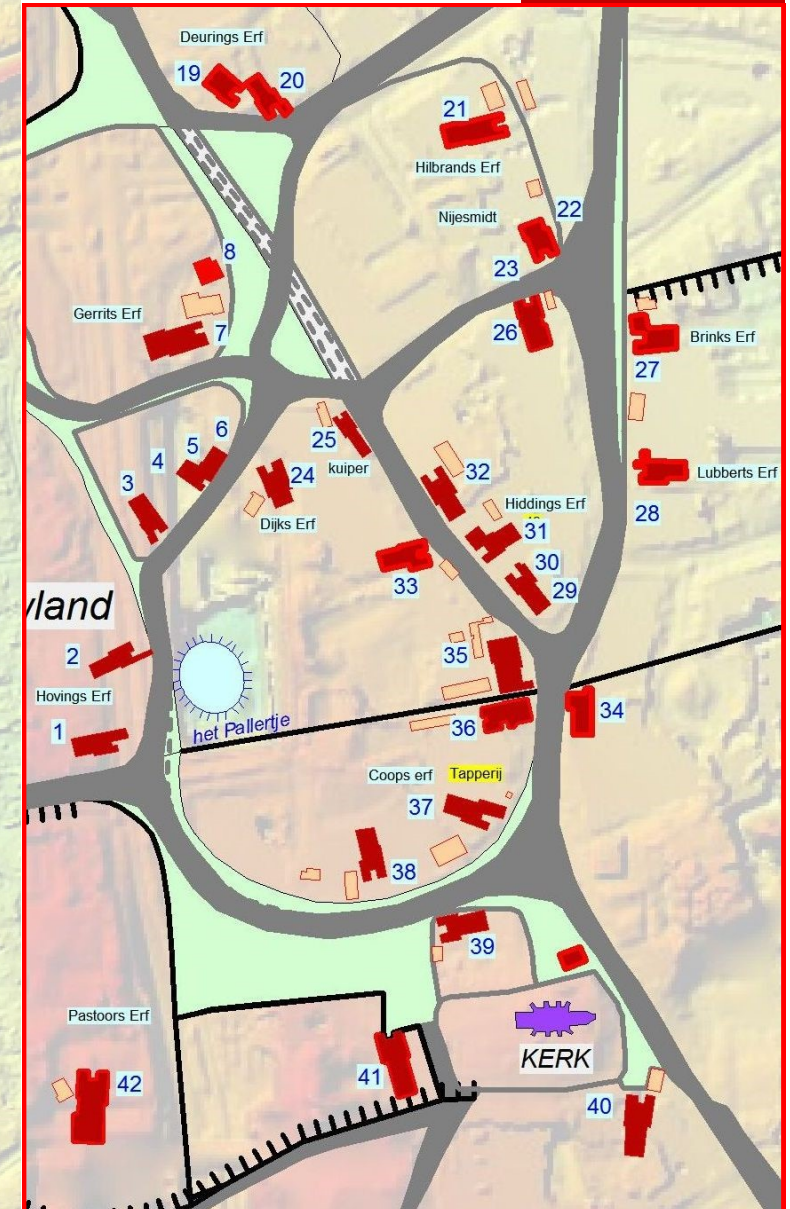
Emmen 1672

De nummering van de erven is conform de looproute van de belastinggaarder. (Originele scans aangehouden). Tekst bij de erven afgeleid van de kaart op Historisch Emmen (Geert Hogenkamp)

Namen zie dossiers OSA Drents Archief

kaartuitsnede

Emmen 1807

pandnr. eigenaar 1807

waardeel

1	Jansen ,Jan	3/16
2	Jans, Theodorus	3/16
3	Cremers, wed. Jan	0
4	Oever ten, Hindrik	0
5		0
6	Houwink, Geert	1 + 1/2
7	Houwink, Geert	0
8	Jipping, Hendrik	0
9	Wilhelm, Hindrik wed. Jansen, Aaltje	0
10	Joling, Hindrik Wolters	0
11	Emmen, het kerspel	0
28	Leusinge, Albert	0
29	Smits, wed. Roelof	1/4
30	Emmen, Boerschap	1/6
31	Hilbrands, Jan	1/2 + 1/4g
32	Gerrits, Willem	1/3
33	Dijks, Hindrik	11 koew.
34	Busen, wed. Harm	1/8
35	Hindriks, Luitje	0
36	Stratensmits, Harm	1/2
37	Stegen, wed. B	0
38	Derks, Albert	5 koew.
39	Smits, Wolter kinderen	1/4
40	Rosinge, Roelof en Stratensmits J	1/3 + 1/4g +4 kw
41	Stratensmits, Jacob	1/4
42	Lubberts, Roelof	1/8
43	Kiers, Lucas	1/2
44	Meiering, Hindrik	0
45	Cremers, wed. Jan	3/4
46	Willinge, wed	0
47	Cremers, Hendrik	5/8 + 1/4g
48	Cremers, Hendrik (van Meppen)	1/8
49	Willinge, wed	1/4
50	Coops, Harm Jans	0
51	Nijesmits, wed.	1/4

52	Christoffers, Harm	1/8
53	Cremers, Roelof	1/4
54	Niewold, L	0
55	Emmen, het kerspel	0
56	Beins, Fredrik Wilhelm	3/4
57	Emmen, het kerspel	1 +3/4

**Emmen N H Kerk
Afgebroken in 1855**

Bezit: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Graveur: J Reynders Szn

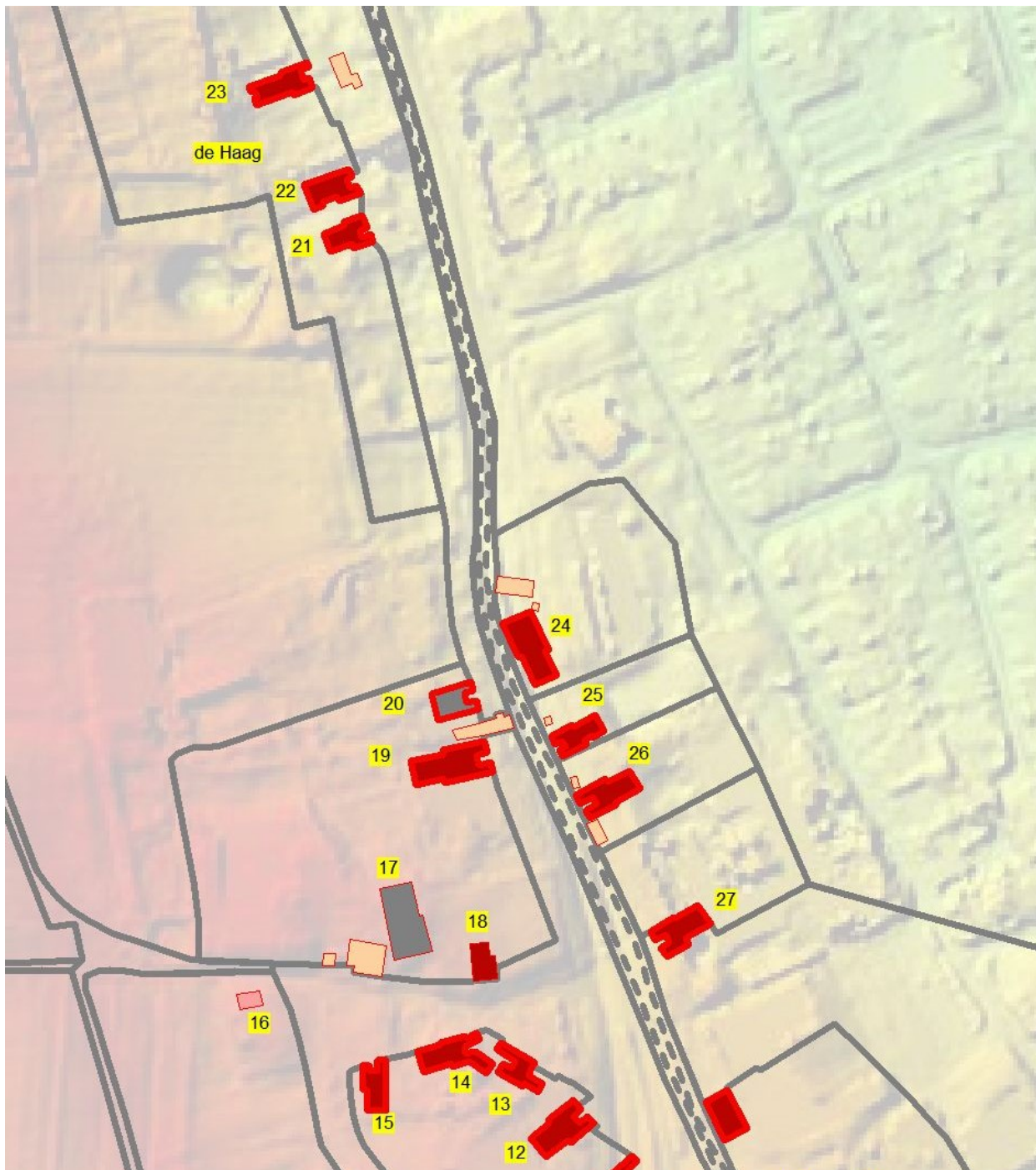
Steendruk: van Emrik & Binger Haarlem

Documentnummer: G-256

Afmetingen: Hoogte 281 Breedte 374

Rechten;: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>

Emmen1807 eigenaren van panden

Achtergrondkaart AHN 2, shaded relief.

Perceelgrenzen kadastraal 1832.

Panden kadastraal 1832.

Erfnummers conform het kaartje van Geert Hogenkamp op de website van Historisch Emmen.

Namen conform de bijbehorende records.

De vermelde erfnamen zijn hier weggelaten. Voor de geschiedenis van de panden en meer gegevens raad ik u aan om de website van Historisch Emmen te bezoeken.

<http://www.historisch-emmen.nl/>

Voor geïnteresseerden is een kaartje beschikbaar met als achtergrond kadastraal 2016 of Google Earth

12 Teeuws, Jacob	0
13 Oldenschirring, Geert	0
13 Oldenschirring, Geert	0
14 Teeuwes, Lambert	0
15 Berends, Klaas	0
16 Christoffers, Berend	0
17 Leusinge, Albert	1
18 Leusinge, Albert	0
19 Leusinge, Jan en Albert	1
20 Leusinge, Jan en Albert	0
21 Leusinge, Albert	0
22 Willems, Harm	0
23 Christoffers, Harm	0
24 Rosinge, Gerrit	5/8
25 Jans, Geert	0
26 Jans, Hindrik	3/8 + 1/4g
27 Gossen, wed. J	0

Westenesch 1832

In het erfbelastingregister welke is opgemaakt omstreeks 1450 worden de belastingplichtigen van Westenesch samen met Weerdinge vermeld. Daar Weerdinge destijds zeer klein was zullen de meeste namen wel betrekking hebben op Westenesch. Vermeld staan: Schiering, Heyming, Jan Batting, Olchyng, Meyerinck, Willem Having, Jan Bettyng Roelof, Willem Segering, Ludeken Huising, Tesen Huus, Jan Rabbending (Rabbers?), Lubberding, Arend Hepping en Jan Yking. Allen volle erven behalve Hepping.

Jan Nijenhuizing

Jan Huizing

Pieter Strating

Pieter Strating

Jan Huizing

Jan Huising

Jan Meijering Huizingh

Eise Koop Jansen

Jan Koops Smit

weduwe Hendrik Wiggers

Willem Weuringe

weduwe Jan Wiggers

Boermarke

Jan IJken Schuring
(beide boerderijen)

Willem Meijering

weduwe Klaas Weken

Jan Weken

Egbert Koops

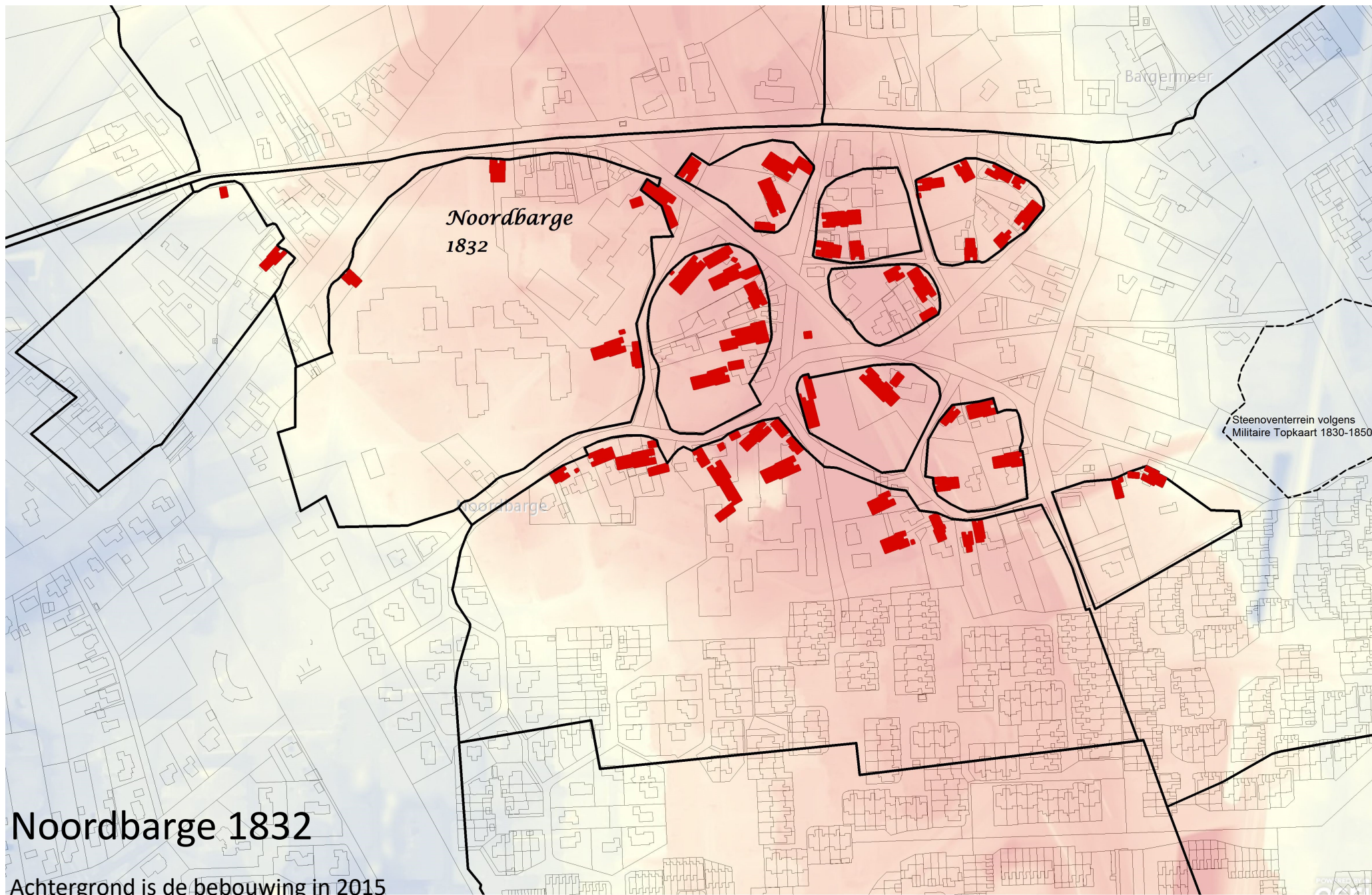
Jan Horring
(+ woning)

Diaconie Emmen

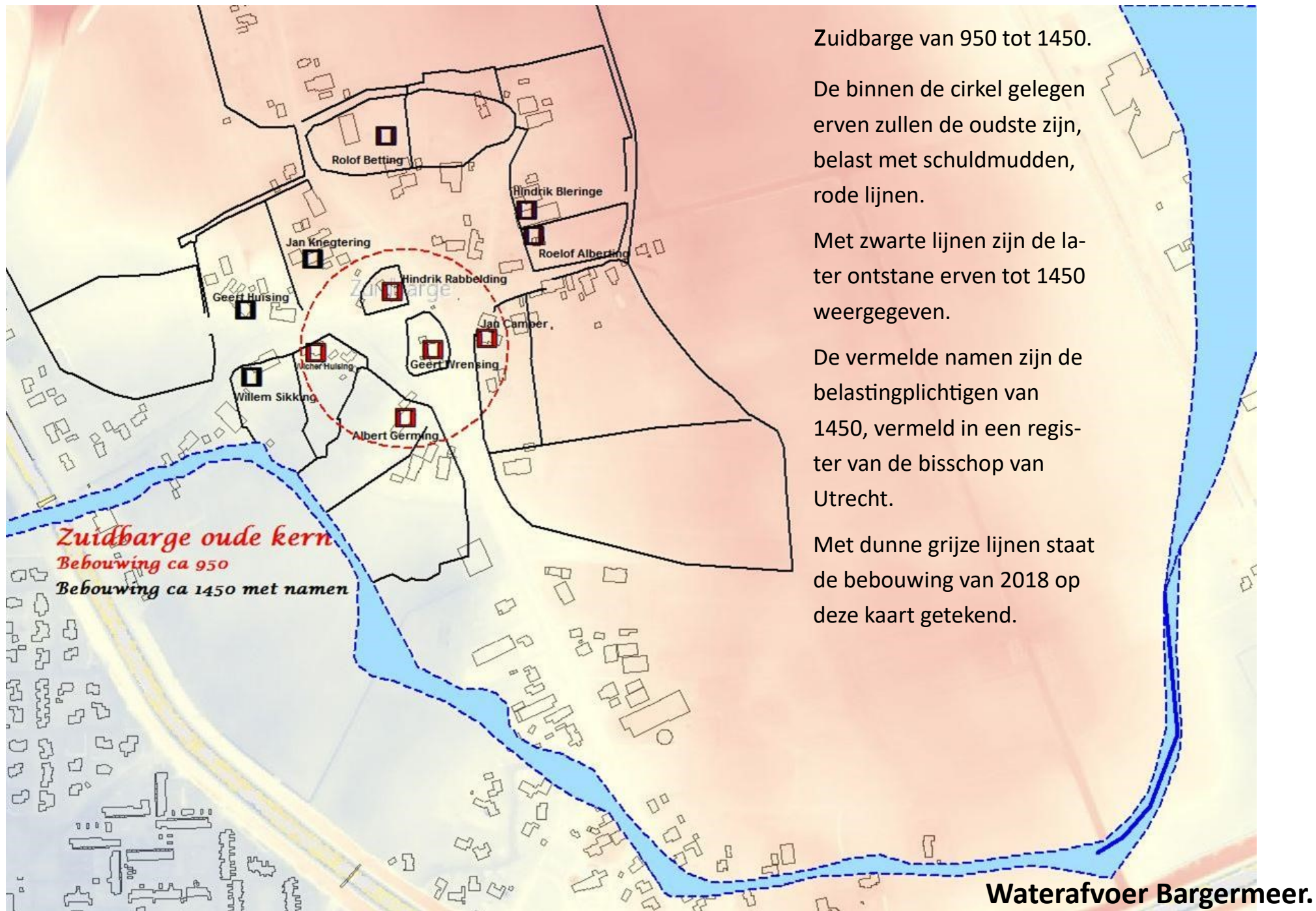
Hinderik Seubers

Willem Meijering

weduwe Willem Zegers
(beide gebouwen)

Voor de namen van de eigenaren: ZIE DE WEBSITE VAN HISGIS

Zuidbarge van 950 tot 1450.

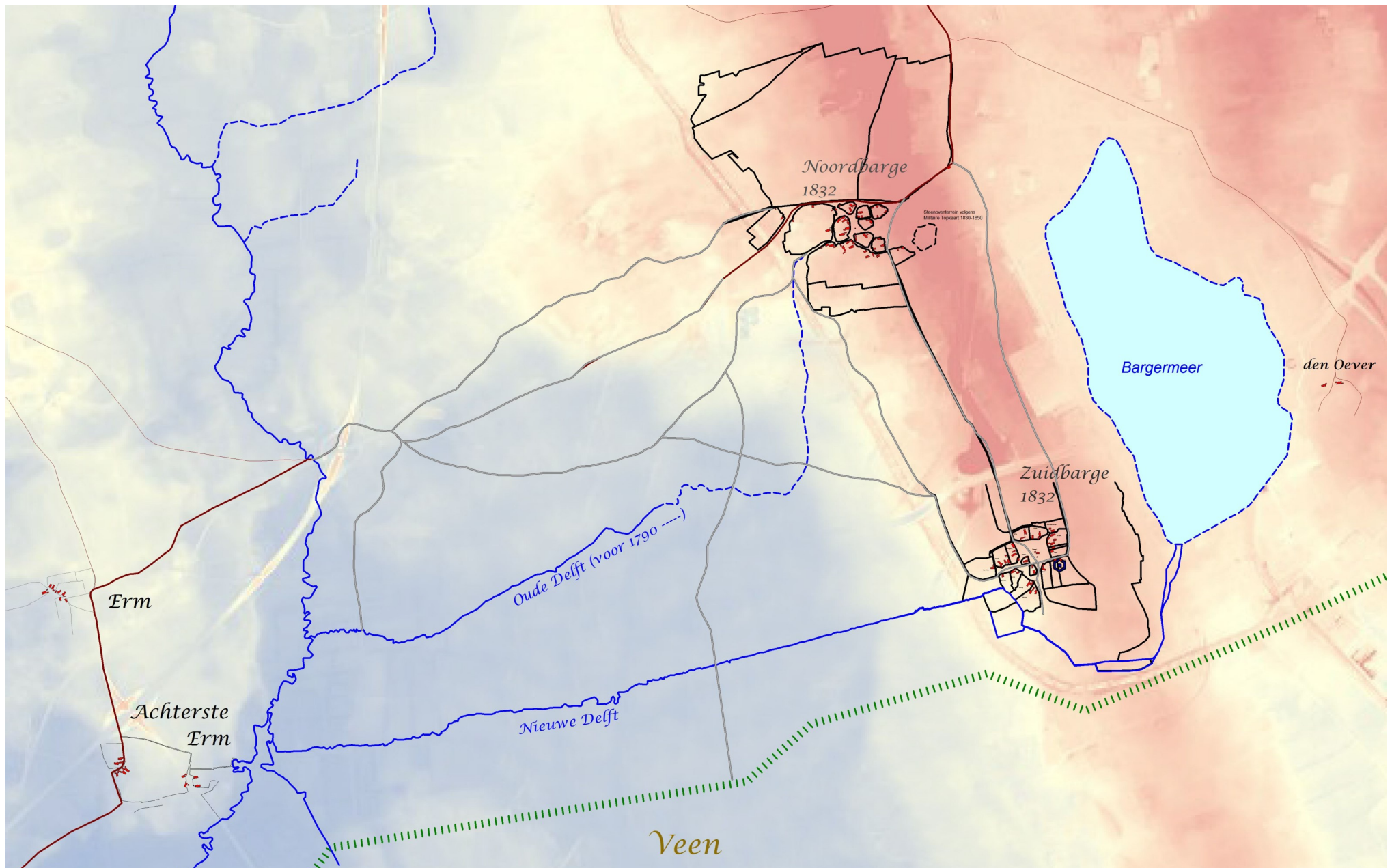
De binnen de cirkel gelegen erven zullen de oudste zijn, belast met schuldmudden, rode lijnen.

Met zwarte lijnen zijn de later ontstane erven tot 1450 weergegeven.

De vermelde namen zijn de belastingplichtigen van 1450, vermeld in een register van de bisschop van Utrecht.

Met dunne grijze lijnen staat de bebouwing van 2018 op deze kaart getekend.

Waterafvoer Bargermeer.

Het gebied de Delftlanden met Noord- en Zuidbarge voor 1832. Noordbarge zal een oorspronkelijke nederzetting zijn van nazaten van de hunebedbouwers, die omstreeks de jaren 400-500 bezoek kregen van Saksische landverhuizers. Er was ruimte genoeg en voldoende drinkwater en land voorhanden om te kunnen overleven. De nieuwkomers vestigden zich aan de rand van het veengebied en zullen gezorgd hebben dat zij niet werden verrast door hoog water in het Bargermeer door de waterafvoer te regelen via een nieuwe Delft.